

Klasik eğitime aktif giriş: Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi deneyimi

E. Melih ŞAHİN*, Tuncay ÇAĞLAR**

ÖZET

Fakültemizde klasik sistem olarak da adlandırılan, Flexner raporu ilkelerine uygun eğitim sistemi uygulanmaktadır. Ders programının amacı ilk üç yılda temel tıp müfredatını verdikten sonra öğrencilerin stajlar yardımıyla bilgilerini pratiğe dökmesidir. Tıp öğrencisinin hasta ile temasının eğitiminin dördüncü yılına kadar uzayabildiği bu sistemde öğrenciyi sosyal yönden değerlendiren ve iyileştiren bir ders de yoktu. Ancak geçen yıl uygulamaya koyduğumuz Tıbbi Pratiğe Giriş dersi ile tıp fakültesi öğrencilerini eğitimlerinin erken döneminde klinik tıba yakınlaştırmak ve doktor-hasta ilişkileri konusunda bilgi ve beceri sağlamak amaçlanmıştır. Öğrencilerden olumlu tepkiler alan bu ders, planlama, uygulama ve ölçme-değerlendirme alanlarında yenilikçi standartlar ortaya koymuştur. Deneyimimiz; klasik eğitim sistemindeki bu açığa, vizyonu öğrencileri iyi klinik uygulamalara yönlendirmek olan bu dersin çözüm olabileceği yönündedir.

Anahtar Kelimeler: Tıp eğitimi, müfredat, klinik beceri eğitimi, geri bildirim.

GİRİŞ

Doktorluk insanlığın rahatsızlık ve hastalıkları sebebiyle kendiyile birlikte var ettiği mesleklerdendir. Ancak tıp eğitimi için bu geçerli değildir. Mesleğin usta-çırak ilişkisi içinde öğretildiği eski çağlardan sonra teknolojik ilerlemeye eklenen eğitim bilimindeki gelişmeler, pek çok kurumda alışlageldik görülen başlıkları tartışmaya açmakta ve yenilenmeye zorlamaktadır. Tıp eğitimi için farklı ekoller ve yöntemler mevcuttur. Bu ekoller öğrenim yöntemleri yanında ölçme değerlendirme ve ders programları açısından birbirleriyle yarışır durumdadırlar.

Ülkemizdeki tıp eğitimi dinamiği de son yıllarda hareketlenmiştir. Özellikle bazı tıp fakültelerinde uygulanmaya başlanan aktif eğitim ve çeşitli fakültenin katılımlarıyla sürmekte olan çekirdek müfredat tartışmaları gündemin ana konularını oluşturmaktadır. Ancak asıl önemli adım tıp eğitiminin ayrı bir dal olarak kabulü ve fakültelerimizin tıp eğitimi anabilim dallarını açmaları olmuştur. Tıp eğitimi, doçentlik ana dalları arasına dahil edilerek ayrı bir kariyer olarak da kabul görmüştür (1).

*Yrd Doç Dr E. Melih ŞAHİN, Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi

Aile Hekimliği Anabilim Dalı 22030 Edirne

e-posta: emsahintrakya.edu.tr / emsahin@yahoo.com

** Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi

Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi de tıp eğitimi ile ilgili gelişmeleri yakından takip ederek öğrencilerine en yüksek eğitim kalitesini sağlama uğraşındadır. Fakültemizin Tıp Eğitimi Anabilim Dalı bu eğitim-öğretim yılından itibaren çalışmalarına başlamıştır. Eğitim komisyonları yardımıyla başlanan iyileştirme çabaları bu sayede daha sistematik olarak devam edecektir.

Fakültemizdeki yeniliklerden biri, geçen yıl birinci sınıf ders programına eklenen Tıbbi Pratiğe Giriş dersidir. Derse 2000-2001 ders programında güz sömestrinde haftada 1 teorik, 1 pratik ve bahar sömestrinde haftada 1 teorik, 2 pratik ders saati ayrılmıştır. Ders programı Aile Hekimliği Anabilim Dalı tarafından başka branşlardan katkılarla yürütülmektedir. Derste tıp fakültesi öğrencilerini eğitimlerinin erken döneminde klinik tıbbı yakınlara getirmek ve doktor-hasta ilişkileri konusunda bilgi ve beceriler sağlamak amaçlanmıştır (2). Bu yazıda dersin planlama, uygulama ve ölçme-değerlendirme alanlarında ortaya koyduğu yenilikçi standartların tartışılması amaçlanmıştır.

GEREÇ - YÖNTEM VE BULGULAR

Bu güne kadar uygulanmış olan ders programları ile Flexner Raporu ilkelerine uygun bir eğitim sistemi uygulanmakta (3) ve fakültenin ilk üç yılı temel tıp müfredatı verildikten sonra öğrencilerin stajlar yardımıyla bilgilerini pratiğe dökmeye başlanmaktadır. Bu sistemde tıp öğrencisinin hasta ile teması eğitiminin dördüncü yılına kadar uzayabilmektedir. Ders içeriklerinde öğrencilerin hastalarıyla ilişkilerinde belirleyici olacak sosyal becerilerini değerlendirme ya da iyileştirme amacı da bulunmamaktadır. Oysa tüm beceriler için uygulayarak öğrenme ve tekrar, en güçlü yöntemlerdir. Eğitim süresinin tıbbi beceriler kazandırmak için daha verimli olarak kullanılması gereklidir.

Probleme dayalı eğitim gibi son yıllarda tıp eğitimi alanında adından sıkça söz ettiren sistemler, temel tıp bilimlerini öğrencilere klinik bilgilerle dengeleyerek öğretmek başarıyı amaçlamaktadır. Entegre eğitim sistemi uygulayan tıp fakültelerimizin kimileri teorik derslerinde indirime giderek müfredatlarına probleme dayalı eğitim saatleri ekleyerek bu sistemin avantajlarından faydalanmaya çalışmaktadırlar. Peki klasik eğitim sisteminde öğrencileri kliniğe yakınlaştıracak çözüm bulunabilir mi? Bu soruya olumlu yanıt vermek belirtilen konuları hedefleyen ayrı ve yeni bir ders oluşturmakla mümkün olabilir. Fakültemizde Tıbbi Pratiğe Giriş dersinin vizyonu da budur.

Tıbbi pratiğe giriş dersi teorik ve pratik saatlerden oluşan iki bölümde düzenlenmiştir. Teorik saatlerde, alternatifi henüz oluşturulamadığı için anfi sunumlar yapılmıştır. Fakülte birinci sınıf mevcudu olan 140 kişiyi küçük gruplara bölmek için gereken fiziki mekan ve eğitici ihtiyaçları şimdilik karşılanamamaktadır. Mevcut durumda derslerin ortak özelliği eğiticilerin tercihlerine göre değişse de, derse ilgiyi yükseltmek için görsel-ışitsel malzemelerin yoğun biçimde kullanılmasıdır.

Anlatılan konu başlıkları, biyolojik bakış açısının ağırlığı nedeniyle, tıbbın ihmal edilen felsefi ve sosyal yönlerini kapsamaktadır. Ayrıca öğrencilerin ileride hastalarla ilişkilerinde belirleyici olacak iletişim, görüşme ve klinik problem çözme öğeleri üzerinde durulmuştur. Ders programı sigara ve sağlık ile ilk yardım gibi doğrudan klinik bağlantıları olan konular ile zenginleştirilmiştir. (Tablo-1)

Tablo - 1 Teorik ders başlıkları

Güz semestri	Bahar semestri
Hekimlik mesleğine giriş I-II	Klinik problem çözme
Sağlık ve hastalık	Periyodik sağlık değerlendirmeleri
Toplumsal faktörlerin sağlığa etkileri	Sigara ve sağlık I-II
Sağlık ve kültür etkileşimi	Tıbbi hikaye alma becerileri
Sağlık hizmetlerinde kalite ve toplam kalite yönetimi	Fizik muayene esasları
Sağlığın iyileştirilmesi	İlk ve acil yardım I-II-III
Koruyucu sağlık bakımı I-II	Fonksiyonel sağlık durumu değerlendirilmesi
İletişim becerileri	Konsültasyon kullanımı
Görüşme teknikleri	Birinci basamakta sık rastlanan sorunlar I-II
Hasta eğitimi ve danışmanlık	

Dersin pratik saatleri için öğrenciler 4 alt kümeye ayrılmış ve iki paralel salonda dönüşümlü olarak ders verilmiştir. Bu salonlardan biri sürekli klinik beceri laboratuvarı olmuş ve burada öğrencilerle her semestr 3 ana beceri konusunda çalışılmıştır (Tablo-2). İkinci bölüm pratikleri ise konunun özelliğine uygun yerlerde yürütülmüştür. Bu grup derslerden ilkinde öğrencilerin internet üzerinden tıp kaynaklarına ulaşabilmeleri için etkileşimli eğitici bir sunum gerçekleştirilmiştir. Diğer iki başlıkta ise üniversite hastanesi içerisinde servis ve polikliniklerde gözlem yapma olanağı sağlanmıştır. Son 3 saat ise hasta-hekim görüşmesine ait canlandırmalara ayrılmıştır.

Tablo - 2 Pratik ders başlıkları

Alternatif yerleşimler	Klinik Beceri Laboratuvarı
İnternette tıp kaynaklarına ulaşma	Enjeksiyon yapma becerisi
Servis işleyişlerinin gözlenmesi	Tansiyon ölçme becerisi
Polikliniklerde doktor-hasta görüşmesi gözlenmesi	Travmalı hastaya yaklaşım becerisi
Hasta Görüşmesi (Simulasyon; hikaye)	Sonda Takma
Hasta Görüşmesi (Simulasyon; muayene)	Kardiopulmoner Resusitasyon
Hasta Görüşmesi (Rol yapma)	Sütür Teknikleri
Ders Programının Değerlendirilmesi ve Feed-back alımı	

Servislerde yürütülen pratikte öğrencilerimize hastane yerleşimi ve işleyişine alışabilmelerini sağlamak ve meslekleriyle ilgili rol geliştirmelerine yardımcı olmak için gözlem yapma şansı verilmiştir. Bu bölümde 9 anabilim dalına ait servislerden yararlanılmıştır. Bu çalışmanın ilk kez yapılıyor olması zorluğuna rağmen, rastlanan ufak aksaklıklara anında müdahale edilerek düzeltilmesi ile ders hedeflerine ulaşılmıştır. Bu başarıda tüm servis yöneticileri ve çalışanlarının sıcak yaklaşımları ve sabırları en etkili nokta olmuştur. Her servise gönderilen en çok 4 öğrenciye yapacakları gözlemlerde yol gösterici olması için bir yönerge verilmiştir. Zamanın son 15 dakikasında tekrar toplanılıp gözlemlerin paylaşımı için öğrencilere söz hakkı sağlanmıştır.

Bu bölümdeki bir diğer çalışmada ise öğrencilerin polikliniklerde doktor-hasta ilişkisi ve klinik problem çözme süreçlerine ait gözlemler yapmalarına olanak tanınmıştır. Öğrencilerin yaptıkları gözlemler kullanılan bir yönerge yardımıyla standardize edilmeye çalışılmıştır. Gözlemler, tıbbi pratiğe giriş dersi ikinci semestr teorik ders programındaki derslerde işlenecek konular için öğrencilere kendilerine ait deneyimler sağlamış ve konuları anlamalarında onlara nirengi noktası oluşturmuştur.

Seçilen polikliniklerle ilgili pratikler öncesinde yöneticilerle görüşülmüş ve onay alınmıştır. Bu eğitime katılan polikliniklerin bağlı oldukları bölümler Tablo-3'te sunulmuştur. Genel standart olarak bir poliklinik odasında 2 öğrenci bulunacak şekilde dağılım yapılmıştır. Dersin son yarım saatinde toplanılarak öğrencilerin gözlemlerini birbirleriyle paylaşmaları ve kişisel görüşlerini iletebilmeleri için isteyen öğrencilere söz hakkı sağlanmıştır. Bu bölüm, önceki pratikler sırasında toplanan geri bildirimlerdeki eleştiriler göz önüne alınarak daha uzun tutulmuştur.

Tablo - 3 Tıbbi pratiğe giriş dersine dahil gözlem pratiklerine katılmış bölümler.

Servisler*	Poliklinikler *
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları	Acil
FTR	Anesteziyoloji
Genel cerrahi	Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları
Göğüs hastalıkları	Dermatoloji
İç Hastalıkları (gastroenteroloji)	FTR
KBB	İç Hastalıkları (genel)
Nöroloji	Kardiyoloji
Ortopedi	KBB
Üroloji	Nöroloji
	Psikiyatri
	Üroloji

* alfabetik sıra.

Bu gözlemlerin desteklenmesi amacıyla iletişim ve görüşme teknikleri derslerinin devamında anfi de tüm öğrencilerin katılımıyla etkileşimli bir sunum yapılmıştır. Bu sunumda öğrencilerin de katılımıyla iki öğretim üyesi tarafından videoya kaydedilmiş bir doktor-hasta görüşmesi incelenmiştir.

Bahar sömestri boyunca öğrencilerin iletişim ve hasta-hekim görüşmesi alanında aldıkları teorik eğitim ve topladıkları gözlemleri kullanarak beceri haline getirmeleri ve bunda ustalaşmaları amacıyla doktor-hasta görüşmesinin temsil (simülasyon) ve canlandırma (role-playing) uygulamalı oturumlarıyla sürdürülmüştür. Bu uygulamalarda oluşturulan olumlu eğitim ortamı, uygun yoğunlukta eğlence ile desteklenip tüm öğrencilerin aktif katılımı sağlanmıştır. Çalışmalar, hasta görüşmesinin ana aşamalarını yürütme, vücut dili, aktif dinleme başlıklarını içerirken, kendini ifade etme ve geri bildirim verme üzerinde de durulmuştur.

Her sömestrde öğrencilerle klinik beceri laboratuvarında üç başlıkta beceri eğitimleri yapılmıştır. Sürenin başında kısa bir teorik bilgi aktarımı sonrası her öğrencinin uygulamayı yeterince denemesi sağlanmaya çalışılmıştır. Her beceri basamaklandırılarak öğrencilerin ilerlemesi izlenmiştir. Her sömestr sonunda klinik beceri eğitimleri nesnel yapılandırılmış klinik sınav (OSCE) tekniği ile değerlendirilmiştir.

Tüm pratik oturumlar sonrası öğrenci geri bildirimleri, anabilim dalımız tarafından Türkçeleştirilen Kısa İnteraktif Kurs Değerlendirme Ölçeği kullanılarak toplanmıştır (4). Öğrencilerin aktif katılımlarından çıkarılan olumlu sonuçlar bu ölçek tarafından da desteklenmiştir. Elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucunda dersin 2001-2002 içeriği gözden geçirilmiş ve yenilenmiştir. Fakülte yönetimi tarafından pratik ders saati süresinin güz sömestrinde haftada 2 saate çıkarılmasıyla da daha geniş pratik çalışmalar planlanmıştır (5).

TARTIŞMA

Tıbbi Pratiğe Giriş dersi klinik beceriler, iletişim, tıp felsefesi ve hasta hekim ilişkileri ile klinik problem çözme alanlarında tıp fakültesi öğrencilerine bilgi sağlamada yararlı bir ortam sağlamıştır. Öğrencilerin ortak görüşü ve eğiticilerin ortak gözlemi bu ders ile öğrencilerin doktor rolüne uyumlarının ve diğer tıp derslerine olan ilgilerinin arttığı yönündedir. Her oturumdan sonra toplanan öğrenci geri bildirimleri ile ders programı ve yöntemlerinde dinamiklik sağlanmış ve eğitici ve yöneticilerin dersle ilgili sürekli bilgilendirme ve özdeleştiri yapabilmeleri sağlanmıştır. Bu dersten sağlanan veriler benzer eğitim programlarının 2. ve 3. sınıflara eklenmesinin yararlı olacağını düşündürmektedir.

Kaynaklar:

- 1) *Üniversitelerarası Kurul, doçentlik ana dalları, sağlık bilimleri temel alanları tablosu.*
http://www.yok.gov.tr/uak/menu/docent_duy_t10.html
- 2) *Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi. 2001-2002 öğretim yılı rehberi ve ders programları. Edirne ,2001*
- 3) *Terzi C. Tıp Eğitimi. İletişim Yayınları, İstanbul, 2001: 18-19*
- 4) *Aktürk Z, Dağdeviren N, Şahin M, Özer C. South East Thames (SETh) didaktik ve interaktif kurs değerlendirme ölçeklerinin Türkçe'ye uyarlanması. II Ulusal Tıp Eğitimi Kongresi, bildiri özet kitabı, İzmir, 2001: 144*
- 5) *Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi. 2001-2002 öğretim yılı ders programları.*
<http://www.tipfak.trakya.edu.tr/dersprogrami.asp>